



Lawrence Oates dává svůj život

Tomáš Ondráček

Abstrakt: „Jdu na chvíli ven a možná se zdržím,“ měl říci kapitán Oates (Scott, 1912), opustit stan a nikdy se nevrátit. Měl mít vážně omrzlé nohy, měl ztrácet síly rychleji než ostatní. Údajně žádal, aby byl ponechán svému osudu. Ostatní to odmítli, a proto odešel sám. Scott (1912) napsal, že věděli, že jde Oates na smrt, že to byl skutečný anglický gentleman.

V diskusích o eutanazii je zmiňován argument, že je-li smrt na požádání povolena, mohou lidé dojít k závěru, že mají nejen právo, ale dokonce i povinnost zemřít, a to by byl nepřijatelný výsledek. Povinnost zemřít je chápána jako něco nepřijatelného, nepřipustitelného. Nicméně existují případy, ve kterých tuto povinnost připouštíme. Oates opustil stan, odešel zemřít, protože kdyby zůstal, měli by ostatní velmi malou, žádnou, šanci na přežití. Nebyli schopni ho opustit, on je ale opustit musel. Zdá se tak, že měl povinnost zemřít. Stejně tak horolezci při pádu odříznou raději sami sebe, než aby vystavili riziku ostatní.

Existují čtyři základní a obecné motivy, které jsou spojeny s rozhodnutím zemřít (Warnock, 2008). Lze je také rozdělit do dvou skupin: pro smrt se rozhodujeme ve vztahu k sobě, s ohledem k bolesti nebo s ohledem k důstojnosti, a ve vztahu k druhým, s ohledem ke svým blízkým nebo s ohledem ke společnosti. Pokud samotný člověk nechápe svůj život jako nejvyšší a nezpochybnitelnou hodnotu, pokud si nemyslí, že se může rozhodovat bez ohledu ke komukoli jinému, k čemukoli jinému, pak lze ukázat, že jsou chvíle, kdy máme povinnost zemřít. Máme povinnost zemřít, abychom uchránili právě to, o čem si myslíme, že je významnější než náš život, ať už se jedná o životy jiných lidí, či představu o nás samotných. Povinnost zemřít se tak nezdá jako něco, co by mělo zakládat důvody pro odmítnutí eutanazie, není něčím nepřijatelným nebo nepřipustným.

Abstract: „I am just going outside and may be some time,“ said captain Oates leaving the tent to never come back. He supposed to have serious frostbites. He supposed to be losing his energy much faster than others. He asked to be left to his destiny, yet others refused. That is why he left alone. Scott wrote to his diary, that they knew Oates was walking to his death, that he was a brave man and an English gentleman. Can we have a duty to die? Is it possible for euthanasia to be not merely option but a duty?

In discussion about euthanasia it is argued, that if we accept euthanasia, right to die can become a duty to die and this result is unwanted. Duty to die is something what is not acceptable, what is somehow wrong. Yet there are examples when duty to die is accepted. Oates left the tent and he went to death. Because he knew that if he stayed, the possibility for others to be saved, would be much lower (or there would be no chance at all). They could not left him behind, but he had to left them. It seems that he had duty to die. It is same when climber fall of and cut the rope, because he don't want to risk other's lives.

There are four main motives connected with decision to die (Warnock, 2008). These motives can be divided into two groups; thus we chose death with regards to ourselves, in relation to pain or to dignity, and we chose death with regards to others, in relation to our close-ones or society. If man himself does not regard his own life as the highest and undisputable value, if he does not think that he may act regardless to others or to something else, than there could be moments when he has a duty to die. We have duty to die because we want to protect somebody or something, which is more valuable for us than our lives, and this could be lives of others or even the image of ourselves. Duty to die is not a reasons for rejecting euthanasia, it is not something unwanted or unacceptable.

Klíčová slova: eutanazie, smrt, rozhodnutí zemřít, povinnost zemřít

Keywords: euthanasia, death, decision to die, duty to die

V roce 1910 vyplula z Cardiffu *Terra Nova*, hlavní zásobovací loď výpravy *Roberta Falcona Scotta*. Ta měla sice také vědecké a geografické cíle, ale jejím hlavním úkolem bylo dobytí Jižního pólu. Tento úkol se stal o to významnějším, když se Scott v Melbourne dozvěděl, že se na cestu vydal také *Roald Engelbregt Gravning Amundsen*.

Výpravu již po cestě provázely nepříjemnosti. Pro špatné počasí se opozdil její příjezd na základnu a bouře způsobila ztráty v zásobách. Po příjezdu, aklimatizaci a několika kratších výletech se 13. září 1911 Scott rozhodl o postupu k Jižnímu pólu. Vyrazilo 16 mužů ve 4 skupinách s motorovými saněmi, psy a poníky. První skupina doprovodila výpravu k Beardmoreově ledovci, poté se spolu se psy vrátila. Poníci byli zastřeleni na jídlo. Další skupiny se dále postupně oddělovaly, aby zajišťovaly podporu při návratu poslední skupiny. Tu nakonec namísto zamýšlených 4 tvořilo 5 mužů: *Edward Adrian Wilson*, *Henry Robertson Bowers*, *Edgar Evans*, *Robert Falcon Scott* a *Lawrence Oates*. 3. ledna 1912 započala tato skupina finální část svého pochodu k Jižnímu pólu.

17. ledna dosáhla Scottova výprava Jižního pólu, ale již od předchozího dne bylo v dále vidět černou vlajku Amundsenova, který dorazil skoro o měsíce dříve, 16. prosince 1911. Pět mužů Scottovy výpravy vyrazilo nazpět. Po třech týdnech, kdy se nesetkali s podpůrnými skupinami, se začaly objevovat obtíže. Oates a Ewans trpěli omrzlinami. Ewans měl navíc zranění ruky, které se nehojilo. Při sestupu z Beardmoreova ledovce několikrát spadl a pravděpodobně si poranil hlavu. Nakonec Ewans zkolaboval a 17. února zemřel.

Oatesovy omrzliny se zhoršovaly. Když se ptal, zda je naděje, že přežije, odpověděl lékař výpravy dr. Wilson, že neví. Nakonec požádal, aby jej ponechali ve stanu a pokračovali bez něj. Odmítli. 16. března usínal s tím, že zemře ve spánku (Scott, 1912). Ráno se ale probudil. Venku byla vichřice. Vstal a řekl: „Jdu ven a možná se chvíli zdržím“.¹ Už jej více neviděli. Scott si do deníku poznamenal:

Věděli jsme, že ubohý Oates odcházel vstříc své smrti. I když jsme se ho pokoušeli odradit, věděli jsme, že to byl čin statečného muže a Anglického gentlemana.²

V diskusích o eutanazii se uplatňuje argument, že pokud lidé vědí, že je smrt na požádání povolena, dojdou k závěru, že mají nejen právo, ale dokonce i povinnost zemřít, a to by byl nepřijatelný výsledek (např. Penninga, 2014; Camosy, 2014; van Gend, 2011; Warnock, 2008, s. 3; Hardwig, 1997, s. 34). Povinnost zemřít je chápána jako něco, co nelze připustit. Mít povinnost podstoupit eutanazii je pro mnohé nemyslitelné. Až příliš často je pak poukazováno na *Akci T4*, projekt nedobrovolné eutanazie pro osoby porušující rasovou hygienu v nacistickém Německu.

I přes tuto tragickou událost je ale povinnost zemřít něčím, co nelze takto jednoduše odsoudit, nebo využít k odmítnutí eutanazie. Naopak je třeba tuto povinnost prozkoumat, je třeba si položit otázku: pokud existuje situace, ve které bych se cítil povinen obětovat svůj život, jak by tato situace vypadala? Zdá se totiž, že odpověď na tuto otázku je ve chvílích, kdy nehovoříme o eutanazii, relativně snadná: Pokud budou moji blízcí v ohrožení. Pokud bude to, v co věřím, v ohrožení. Jde o to, že cítíme závazky ke svým blízkým, k tomu, v co věříme, a chceme to uchovat, nevystavovat to zbytečnému riziku nebo škodě. Zdá se přitom, že jsme za to ochotni obětovat mnohé, dokonce i život, je-li ohrožení vážné.

Stejně tak Oates, který věděl, jaká jsou rizika výpravy, snad pocítil povinnost vydat se do bouře. Snad si uvědomoval, že šance, že by došli do bezpečí, by byla v případě jeho setrvání nepatrná. Ostatní nebyli schopni jej opustit, on je ale, pokud mu na nich záleželo, opustit musel. Zdá se, že tak měl povinnost dát svůj život, aby ostatní měli šanci přežít.

Stejně případy můžeme nalézt i mezi vojáky, kdy se jeden obětuje a zalehne granát, aby ostatní mohli žít; mezi horolezci, kdy ten, co visí dole, odřízne lano, aby nespadli všichni; v případě osobních strážců, kteří jsou přímo najímáni na to, aby položili svůj život, je-li ohrožen život jejich mandanta.

Mohlo by být namítnuto, že se jedná se o příliš zvláštní příklady. Jak už bylo řečeno, Oates přijal rizika výpravy, stejně tak vojáci a jim podobní o nich vědí a osobní strážci se k nim přímo upisují. Člověk sám ale takto běžně vázán není, proto v jeho případě o povinnosti zemřít nelze hovořit, proto o tomto nelze hovořit ve vztahu k eutanazii. Navíc jsou tyto příklady postaveny na dilematu mezi životy. Člověk se obětuje, aby ostatní měli šanci přežít³.

¹ V orig.: „I am just going outside and may be some time.“ (Scott, 1912)

² V orig.: „We knew that poor Oates was walking to his death, but though we tried to dissuade him, we knew it was the act of a brave man and an English gentleman.“ (Scott, 1912)

³ S ohledem k povinnosti zemřít je možné vytvořit myšlenkový experiment. Ten je možné odvodit od těch, kdy je tematizováno usmrcení jiné osoby. Pokud potom chápeme např. problém drezíny (výhybky) jako možnost, jak

Nakonec jsou ti, kteří se obětují, spíše hrdiny než pouze těmi, kteří plní své povinnosti. Aby bylo možné tyto námitky zohlednit, je třeba se nejprve podívat na to, jaké mohou být důvody pro volbu smrti, eutanazie.

Mudřec zbaví se prý též života, bude-li mít pro to rozumný důvod, buď na záchranu vlasti nebo přátel, nebo bude-li snášet příliš krutou bolest, způsobenou buď zmrzačením, nebo nevléčitelnými nemocemi. (DL VII, 1, 130)

Ve výroku připisovaném stoikům jsou předloženy tři motivy (vlast/společnost, přátelé/blízcí a bolest) pro volbu smrti. Ty je vhodné doplnit ještě o ztrátu sebeúcty. Jedná se o motivy, které jsou stále aktuální a stále diskutované.⁴ Je také třeba říci, že se vzájemně nevylučují, ale naopak jsou většinou motivy pro volbu smrti provázané. (Warnock, 2008) Lidé se nerozhodují pouze s ohledem k bolesti, ale také s ohledem k tomu, co jim možný budoucí život přinese ve vztahu k jejich důstojnosti, ve vztahu k jejich blízkým. Motiv pro volbu smrti je možné rozlišit na dvě skupiny. Rozhodujeme se zemřít ve vztahu k sobě, s ohledem k bolesti nebo s ohledem k důstojnosti, a ve vztahu ke druhým, s ohledem k blízkým nebo s ohledem ke společnosti.

Bolest je nejčastěji zmiňovaným motivem v případě eutanazie. Zdá se pochopitelnou, neboť mnoho z nás ji v nějaké podobě zažilo. Nicméně v případě lidí, kteří se rozhodují o tom, zda zůstanou dále naživu, nebo zemřou, na základě motivu bolesti, je třeba uvažovat bolest, která nám srozumitelná není.⁵ Bolest se stává hlavní náplní života, kdy není možné činit ani myslet nic bez toho, že by byla přítomna. Často je v této souvislosti poukazováno na rozvoj paliativní léčby, je ale třeba si uvědomit, že tato léčba nevede k tomu, že bolest zmizí, nevede k návratu do stavu před bolestí, je potlačením bolesti. I v případě nejlepších léků a nejúčinnějších praktik je trpící ochuzen. Může to být pouhé oblouznění či ztráta citu, ale také ztráta vědomí v uměle navozeném kómatu. Rozhodnutím pro smrt pak může být pouhé přání bolest zcela ukončit⁶. Bolest může vést k tomu, že rozhodnutí podstoupit eutanazii je povinností člověka k sobě samému. Strach z toho, že ona bolest bude natolik nesnesitelnou, že člověk sám sobě ublíží více, než by si přál. Je to povinnost k sobě samému v tom smyslu, kým budu zítra, povinnost k budoucímu já. Člověk v tomto smyslu ví, že by ublížil sám sobě, že kdyby se zachoval jinak, mohl by v budoucnosti říci, že se takto zachovat neměl, že se zachoval špatně.

obhájit morální povinnost usmrcení, pak lze jednoduše nahradit nás samotné za onoho, který má být usmrcen. Poněkud lépe je to patrné na případu tlustého muže. Vezměte si, že pod vámi jede ona drezína směřující na pět nic netušících dělníků a vedle vás je tlustý muž. Někteří odpovědí, že mají povinnost jej strčit, aby zachránili těch pět. Co když jste ale vy samotní oním tlustým mužem? Skočili byste? Poměr zůstává stejný. Jak byste se pak zachovali, kdybyste byli tlustí oba?

⁴ Tyto motivy se v různých obdobách vyskytují na mnoha místech současných diskusí o eutanazii, srov. např. The Life (2011), nebo stránku *Why Do Patients Request Physician-Assisted Death (a.k.a. Physician-Assisted Suicide)?* (2008). Explicitně a v této podobě je uvádí Warnocková (2008).

⁵ O nesrozumitelnosti myšlení sebevrahů pojednává např. Jean Améry (2010).

⁶ Je vhodné zde zmínit, že existují i autoři, kteří sice s eutanazií obecně souhlasí, ale odsuzují ji v případě, že je motivována bolestí. V České republice se takto vyjádřil např. Jan Payne (2014), kdy přímo prohlásil: „Když někdo utíká před bolestí, tak asi možná trochu je slaboch.“

Důstojnost je silným motivem pro mnohá naše rozhodnutí v běžném životě. Snažíme se ji uchovat před ostatními a také sami před sebou. Ztráta důstojnosti je subjektivně hodnocena negativně. Množství nemocí a problémů, které člověka postihují, je spojeno právě s touto ztrátou. Lidé ztrácejí důstojnost ve vztahu k okolí, kdy vyžadují intimní péči, ale také ve vztahu k sobě, kdy mohou nabývat pocit ztráty vlastní osoby. To, čím byli dříve, se vytrácí. Pro mnohé se pak takovýto způsob bytí může stát nedůstojným, něčím, co jsou povinni ukončit.

V tomto smyslu jsou pak nemocní nebo staří lidé přirovnáváni k dětem, které vyžadují podobnou péči. Toto přirovnání je ale třeba chápat pouze s odkazem k charakteru péče. Je třeba mít na paměti, že u dětí zpravidla nebude tento stav setrvalý, či se nebude dokonce prohlubovat. Naopak u osob, které trpí vážnými nemocemi a které mohou být starší, bude této péče přibývat, budou více a častěji odkázáni na pomoc druhých. Pokud se chápeme jako soběstační, samostatní, pokud je tato naše charakteristika pro nás významná, pak můžeme mít potřebu ji uchovat i nadále. Nezničit obraz, který o sobě vytváříme. Můžeme mít tedy povinnost vůči sobě raději ukončit svůj život, než zničit svůj odkaz.

Otázka důstojnosti vystupuje do popředí i s ohledem k dalším určení naší osoby, která vezme za své. Tato určení mohou být nakonec zesílena i společenským postavením. Vládce tak musí být silný vládce, nikoli pouhý stín člověka.⁷

Povinnost zemřít je snad nejvíce diskutována u motivů ve vztahu k druhým osobám. Člověk, který se rozhoduje, se má totiž rozhodovat bez ohledu na ostatní, pouze s představou své budoucnosti. Nicméně někteří autoři poukazují na to, že takovéto nároky na rozhodnutí jsou nerealistické, idealistické. Hardwig (1997) v tomto smyslu hovoří o *individualistické fantazii*.

Ženě bylo 87 let a umírala na městnavé srdeční selhání. Její APACHE skóre jí dávalo méně než 50% šanci, že přežije následujících 6 měsíců. Byla lucidní, energická a vystrašená ze smrti. Velmi toužila žít a volila hospitalizaci a nejagresivnější léčbu k prodloužení života, kterou měla dostupnou. Léčba prodloužila její život (byť s poklesem rozumových schopností) o takřka dva roky. Její dcera, které bylo 55 let, byla její jedinou zbývající příbuznou, pečující osobou a zdrojem finanční podpory. Dcera se řádně starala o svou matku. Nicméně předtím, než matka zemřela, ji tato péče o nemocnou matku stála všechny její úspory, její domov, její práci a kariéru.⁸

⁷ V tomto smyslu je zajímavá otázka eutanazie Jiřího V. Byť se pravděpodobně nejednalo o dobrovolnou eutanazii, z komentáře doktora lze vyčíst, jak důležitou úlohu hrála důstojnost. Tento doktor poznamenal, že bude lepší provést eutanazii raději večer, neboť zpráva o smrti by měla být „raději v ranních novinách než v méně vhodných večerních žurnálech“ (Watson, 1986).

⁸ V orig.: „An 87-year-old woman was dying of congestive heart failure. Her APACHE score predicted that she had less than a 50 percent chance to live for another six months. She was lucid, assertive, and terrified of death. She very much wanted to live and kept opting for rehospitalization and the most aggressive life prolonging treatment possible. That treatment successfully pro-longed her life (though with increasing debility) for nearly two years. Her 55-year-old daughter was her only remaining family, her caregiver, and the main source of her financial support. The daughter duly cared for her mother. But before her mother died, her illness had cost the daughter all of her savings, her home, her job, and her career.” (Hardwick, 2007, 37)

Hardwick uvádí tento příklad, aby poukázal na to, že péče o osoby, které jsou vážně nemocné, je mnohdy náročná pro jejich blízké. Že bychom tedy my sami měli zohlednit, zda své bližní chceme těmto nárokům vystavovat. Motiv blízkých k rozhodnutí zemřít je motivem, který je zcela osobní. Je dán tím, že o své blízké máme starost, že chceme, aby se jim dařilo dobře, a nechceme je sobecky přetěžovat svými požadavky. Otázka, která z příkladu vyvstává, je ta, zda necelé dva roky, o které byl matce prodloužen život, vyvážily všechny ztráty její dcery.

Pečovat o své bližní je něco, co by nebylo vhodné odmítat, je to také něco, co může rodinu stmelit dohromady (to uznává i Hardwig). Jenže otázka této povinnosti není na naše bližní a na to podle čeho by se o nás měli starat. Otázka, zda máme povinnost zemřít, je především otázkou pro nás samotné. Je otázkou, do jaké míry chceme my své bližní zatěžovat, nikoli do jaké míry jsme ochotni být našimi bližními zatíženi.

Je individualistickou fantazií, sobeckým klamem, že bychom v závěru našeho života měli zahrnout přání svých bližních. Pokud jsou bližní ti, na kterých nám záleží, je nutné, abychom zvážili dopad svého rozhodnutí i na ně. Mohou pak přijít chvíle, kdy bude pravdivé říci, že by jim bylo lépe bez nás, že máme povinnost je opustit, zemřít.

Člověk nemá vazby jenom na své blízké, ale je také vázán ve společnosti jako celku. Žije v nějaké komunitě, městě, státu atd. Motiv společnosti na rozhodnutí zemřít byl diskutován častokrát.⁹ Velkou debatu vyvolal především citát guvernéra Richarda Douglase Lammy z 28. března 1984:

Máte povinnost zemřít a nepřekážet. Nechte další společenství, naše děti, vybudovat rozumný život. (Longmore, 2003, S. 155)

Na motiv společnosti při rozhodování zemřít lze pohlížet různě. Nicméně se zdá, že pohled, který je postaven na základě věkových a jiných kategorií, vede především k problémům, k nejistotě a sporům. Podle čeho bychom totiž měli určovat, které skupiny společnosti budou mít tuto povinnost?

Na alternativní přístup poukazuje Battinová (1987). Na společnost nemáme pohlížet jako na něco, co je složeno ze skupin, ale z jednotlivých osob, kterými bychom mohli být. V tomto smyslu se následně máme zamýšlet pomocí nad tím, kdo má nést jaké povinnosti. Battinová toto demonstruje na otázce distribuce zdravotní péče:

Pokud jsou zdroje společnosti nedostatečné k poskytnutí veškeré zdravotní pomoci všem potřebným osobám ve všech zdravotních stavech, pak nutně vyvstává nějaký druh praxe limitující distribuci zdravotní pomoci. (Battin, 1987, s. 321)

⁹ Platón např. o léčení hovoří v Ústavě následující: „Nuže tedy, musíme si mysliti, že také Asklépios, vycházející od tohoto poznání, přihlížel jen k těm lidem, kteří jsou od přírody i způsobem života sice těla zdravého, ale chovají v sobě nějaký určitý neduh. Pro takové lidi a pro takový stav zavedl nauku lékařskou a vypuzuje jejich nemoci léky a řezáním nařizoval obvyklý způsob života, aby neškodil obecnému prospěchu; ale pokud šlo o tělo nemocí skrz na skrz prosáklé, tu se nepokoušel léčením po kapkách jim ubírat a přidávat, aby tak člověku připravil dlouhý a bídný život a aby z nich vypěstil pravděpodobně také takové potomstvo, nýbrž kdo není schopen žítí v stanoveném okruhu, o tom soudil, že nesmí býti léčen, protože ani sám sobě, ani obci není užitečný.“ (R. III, 407C-E)

Představme si, že se můžeme narodit jako kdokoli z naší společnosti, že nás může cokoli potkat. Jak budeme následně distribuovat zdravotní péči? Pokud jsme opatrní, bylo by vhodné pojistit mládí a produktivní věk. Mládí především proto, že pokud budeme v tomto věku zle postiženi a nebudeme mít přístup k dobré zdravotní péči, bude to mít následky i na naše zbývající roky. Produktivní věk bychom měli pojistit, protože v něm hrozí velké množství zranění, která mohou vážně ohrozit kvalitu našeho života. To samozřejmě bude mít za následek omezení péče pro další části našich životů. Nezdá se rozumné zajišťovat prostředky na roky, které by přesahovaly průměrnou délku života osoby v našem společenství. V tomto ohledu se sami odsuzujeme k tomu, že bychom se v jisté chvíli, kdy se nám výrazně zhoršila kvalita života nebo jsme v příliš pokročilém věku, měli rozloučit.

Tento způsob rozdělení péče může mnohým připadat barbarský. Někteří dokonce tvrdí, že takovéto rozdělení má smysl pouze v nevyspělých zemích, ale nikoli např. v USA (Jecker 2014). Nicméně takováto námitka ponechává zcela nezohledněno to, že zdroje jsou omezené, že některá léčba je natolik nákladná, že se nedostává mnohým, že i když si přejeme, aby tomu tak nebylo, není možné uspokojit všechny. Tito kritici se často dopouštějí moralistického omylu. Nahrazují naše přání, aby všichni měli přístup k dobré zdravotní péči, tvrzením, že všichni tento přístup mají. Zároveň vytýkají těm, kteří prosazují povinnost zemřít, že se vzdávají snahy o zlepšení kvality a délky života. Tato kritika zapomíná na to, že zdroje jsou omezeny, na to, že vždy budeme muset přerozdělovat a že toto rozhodnutí bychom měli učinit racionálně s ohledem k tomu, že jsme vázáni k ostatním lidem.

Jiný druh námitek (např. Smith, 2009) poukazuje na cynismus praxe vymáhání povinnosti zemřít. Poukazují na případy, kdy společnost svévolně, či podle nevhodných kritérií, určila, že jsou lidé, bez kterých by společnosti bylo lépe. Jenže špatná praxe neznamená špatný princip. Špatné chápání povinností nezakládá to, že povinnosti jsou zlé. Tyto příklady mají být poučením, nikoli výtkou k tomu, co bychom měli dělat.

Povinnost zemřít je možné, a snad také lepší, chápat jako povinnost osobní. Mám povinnost zemřít, pokud si myslím, že by bylo lépe, abych nebyl. Pokud si to myslím s ohledem ke svému budoucímu já, které by to řeklo, pokud si to myslím s ohledem k druhým lidem. Když tuto povinnost nenaplním, budou tito mít možnost říci, že jsem ji naplnit měl, ale že rozumí tomu, že se jedná o povinnost, které je těžké dostát. Tato povinnost stojí totiž až příliš blízko k hrdinství a její naplnění je mnohdy za hrdinský čin pokládáno. Nicméně nejedná se o nic více, než o to dostát svým závazkům. Přitom tyto závazky jsou sice také z větší míry věcí osobních preferencí, ale jsme narozeni do určitých vztahů a vazeb a lidé jsou vedeni k tomu, aby se nechovali sobecky. Pokud je pak tomu třeba, je možné po nás žádat, abychom se podle tohoto chovali. Nikoli vymáhat, ale žádat a vysvětlovat.

Povinnost zemřít není spjata pouze s eutanazií, ale naopak může být přítomna i ve chvílích, kdy je člověk zdravý, kdy nemá vyhlídky na to, že by se mu mělo dařit hůře. I v těchto chvílích může nastat, že se našim bližním povede lépe bez nás. V tomto smyslu je povinnost zemřít spjata s problémem, který např. Albert Camus (2006) považoval za jediný opravdu závažný: Proč spáchat, nebo nespáchat sebevraždu?

Vymáhání povinnosti zemřít je věcí nejednoznačnou. V tomto příspěvku byla řeč především o dobrovolné eutanazii. V případech nedobrovolných usmrcení je věc mnohem komplikovanější. Je třeba přijmout to, že v rozhodování mohou být činěny chyby. Je třeba smířit se s tím, že pokud přijmeme eutanazii, pak může dojít k omylům. To přitom není nic, proč bychom se měli eutanazie vyvarovat. Naopak bychom se měli z těchto omylů poučit a pokusit se zlepšit podmínky pro nás jako osoby. Jsou to otázky na to, jak zlepšit praxi provozování eutanazie, nikoli na to, zda je eutanazie jako taková morální, nebo nemorální. Činnost člověka přitom není nikdy zcela dokonalou, jeho rozhodnutí může být učiněno na základě mylných předpokladů, mylných východisek. Je třeba tyto podmínky pro rozhodnutí a samotný způsob rozhodování zlepšovat, není ale možné rozhodnutí samotné odmítnout. Také při povinnosti zemřít, se může stát, že se rozhodneme z mylných motivů, že si budeme myslet, že tuto povinnost máme, i když tomu tak nebude.

O povinnosti zemřít je samozřejmě možné uvažovat i ve chvílích, kdy je člověk zdravý, kdy mu žádné nebezpečí nehrozí (Hardwig, 1997). Je těžké říci přesně, jak by tyto případy měly vypadat. Snad lze uvažovat o situacích, kdy rodič vykoná čin, který by za sebe vykonat nemusel, ale který je nutný, aby byly zachráněny jeho děti.¹⁰

Stejně tak se může stát, že se našim bližním, společnosti neuleví. Nicméně zde nelze hovořit o přesnosti a jasnosti. Povinnost zemřít je spjata s možností, se snahou, aby jim lépe bylo. Člověk se může pouze snažit. Stejně tak Oates, který odešel do bouře, vykonal možná hrdinský čin, naplnil svou povinnost vůči svým spolutpřicím. Bylo třeba, aby učinil to, co vůbec dalo naději ostatním, že dojdou záchrany. Scott, Wilson a Bowers nakonec pokračovali dále. Bohužel se jim nepovedlo dojít k cíli. Poslední zápis ve Scottově deníku je z 29. března 1912, 18 km před hlavním skladem výpravy.

Pokud přijmeme, že máme závazky k sobě samotným nebo k druhým lidem, že existuje povinnost zemřít, která je na hranici hrdinství, pak si nelze přát než to, co napsal Scott do svého deníku těsně za zápis o Oatesově odchodu:

*Doufáme, že až přijde konec, budeme mu čelit se stejnou kuráží. A konec jistě není daleko.*¹¹

Literatura

AMÉRY, J. (2010) *Vztáhnout na sebe ruku. Rozprava o dobrovolné smrti*. Praha: Prostor. ISBN: 9788072602308.

BATTIN, M. P. (1987) Age Rationing and the Just Distribution of Health Care. Is There a Duty to Die?. *Ethics*, vol. 97, no. 2, s. 317–340.

¹⁰ I toto již bylo uvažováno a Cicero např. píše: „Moudrý má někdy povinnost odejít ze života, ačkoli je blažený, a hloupý má někdy povinnost zůstat naživu, ačkoli je ubohý.“ (De Finibus III, 18, 60)

¹¹ V orig: „We all hope to meet the end with a similar spirit, and assuredly the end is not far.“ (Scott, 1912)

CAMOSY, C. (2014) Right to Die, or Duty to Die? The Slippery-Slope Argument Against Euthanasia Revisited. *Religion and Ethics* [online]. 2014-9-1 [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: < <http://www.abc.net.au/religion/articles/2014/09/01/4078456.htm> >.

CAMUS, A. (2006) *Mýtus o Sisyfovi*. Praha: Garamond. ISBN 8086955087.

CICERON, M. T. (1894) *O nejvyšším dobru a zlu*. Praha: J Otta.

VAN GEND, D. (2011) Is there a “duty to die”? *MercaTornet* [online]. 2011-3-27 [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: < http://www.mercatornet.com/articles/view/is_there_a_duty_to_die >.

HARDWIG, J. (1997) Is There a Duty to Die?. *Hastings Center Report*, vol. 27, no. 2, s. 34–42.

JECKER, N. S. (2014) Against a Duty To Die. *The Virtual Mentor*, vol. 16, no. 5, s. 390–394.

LAERTIOS, D. (1995) *Životy, názory a výroky proslulých filosofů*. Pelhřimov: Nová tiskárna. ISBN 8090191630.

LEVVIS, G. W. – LEVVIS, M. M. (2012) Why There Is No Duty To Die. *Torrington Articles* [online]. Paper 5. 2012-1-1 [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: < http://digitalcommons.uconn.edu/torr_articles/5 >.

LONGMORE, P. K. (2003) *Why I burned my book and other essays on disability*. Temple University Press. ISBN 978592130245.

PAYNE, J. (2014) Interview. In: *Hyde Park ČT24* [televizní pořad]. Moderuje Barbora Kroužková. Česká televize, 4. 11. 20:05.

PENNINGA, M. (2014) Right to die becomes obligation. *The Lethbridge Herald* [online]. 2014-9-23 [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: < <http://lethbridgeherald.com/commentary/opinions/2014/09/23/right-to-die-becomes-obligation/> >.

PLATÓN (2005) *Ústava*. Praha: OIKOYMENH. ISBN 8072981420.

Scott, R. F. (1912) March 17th, 1912 In: *Polar Diaries: Scott's Last Expedition* [online]. Scott Polar Research Institute, University of Cambridge, 2014-3-22 [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: < <http://www.spri.cam.ac.uk/museum/diaries/scottslastexpedition/1912/03/17/friday-march-16th-or-saturday-17th-1912/> >.

SMITH, W. (2009) 'Right to die' can become a 'duty to die'. *The Telegraph* [online]. 2009-2-20 [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: < <http://www.telegraph.co.uk/comment/personal-view/4736927/Right-to-die-can-become-a-duty-to-die.html> >.

The Life. (2011) [online]. The Life Resources Charitable Trust [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: < <http://www.life.org.nz/> >.

WARNOCK, M. (2008) A duty to die?. *Life and Work*. Warnock, M. (2008) A duty to die?. *OMSORG*, no. 4, s. 3–5.)

WATSON, F. (1986) The Death of George V. *History Today*, vol. 36, iss. 12, s. 21–30.

Why Do Patients Request Physician-Assisted Death (a.k.a. Physician-Assisted Suicide)? (2008) *Euthanasia. Pros and Cons* [online]. 2008-10-6 [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <<http://euthanasia.procon.org/>>.

Tomáš Ondráček

KFI FF MU Brno

ondracek.t@gmail.com